

כ"ט בתשרי, תשמ"א
9.10.1980

לכבוד
מר אמנון שפירא
מזכ"ל תנועת בני-עקיבא תל-אביב
שלום וברכה

קראתי בעניין ובעיון את דבריך ביחס לפעילויות מעורבות במסגרת תנועת נוער דתית והנני מגיב עליהם בקצרה.

אני מבין היטב את כאבך וצערך בעקבות כמה הצהרות שמתחו ביקורת קשה על תנועת בני עקיבא, דרכה, ומבנה. הנני מכיר ומוקיר את תרומתה הגדולה והחשובה של התנועה ומרכז הישיבות המעורה בה במשך הדור האחרון להרמת קרן התורה, להפצת זיקה לקיום מצות וליראת שמים, ולהחדרת מורשה קהלה יעקב על כל היבטיה תוך כדי טיפוח הכרה בערך יגיע כפים ובריאות הנפש, גם החולק על הגישה הרווחת בתנועה בכל הנוגע ליחס ואיזון שבין המרכיבים החרותים על דגלה חייב להודות בחשיבותה בכח שהרחיב והעמיק את התשתית הדתית והתורנית בעם ובארץ.

אי לכך, ודאי יש להצטער על כל צעד שעלול לפגוע בתנועה - וזאת לא רק מפאת כפיית הטובה שעליה אתה קובל אלא מפני שפגיעה כזו עלולה לחסום דרך רבים לעולם התורה והמצות.

ברם פגיעה לחוד וביקורת לחוד. שערי תוכחה לא ננעלו - אף לא בפני ידידים נאמנים. לא כל המערער בא לקעקע, ויש להעריך ביקורת אוהדת כפצעי אוהב. ומכאן לגופה של סוגיית הפעילות המעורבת. מאמריך בנידון כולל הרבה דברים של טעם וכל דיון עניני ורציני בנושא חייב להתחשב בחומר המצוטט בו ובטיעונים שהעלית. אך אשר למסקנות, יש מקום לבעל דין לחלוק! ואני כשלעצמי אינני נוטה לאמץ במלואה לא את גישתך ולא את גישת מבקריך. אתה דוחה, לכאורה בצדק, כמה מן ההוכחות שצוטטו במקורות לאיסור פעילות מעורבת. אך גם אם נניח שתשובת הרדב"ז שצוינה, לדוגמא, אינה מקור משכנע לאיסור, כלום לא ברור שאילו צפה הרדב"ז בזמנו בנעשה היום בתנועות בני-עקיבא או עזרא שהיו מסמרות שערות ראשו? אין ספק שהנורמות המקובלות כיום בתנועות אלה מהוות סטייה מאורחות חיים שהיו נהוגות מקדמת דנא, אם בפולין ואם בתימן, הן בעולם האשכנזי והן בעולם הספרדי. מא דהאירא במקרה זה חייב להתבסס, אם כן, על הטיעון - אותו אתה מפתח בהרחבה - שלאור מצבנו החברתי הכללי והתמורות שחלו, כמעט בכל המגזרים והשכבות, במידת המגע שבין המינים, שונה משמעותה הפנימית והמוסרית של פעילות מעורבת היום לעומת תקופות קודמות, וממילא שלהלכה יש להתייחס לתוכן ולא לצורה ולהכריע לאורו. במישור זה - ואני מדגיש, במישור זה, יש בהחלט מקום לאמץ תפיסה זו שכן גדרי הלכות צניעות נוסחו מראש במידה רבה של גמישות והתחשבות בנורמות חברתיות. אך אין להפריז בהשלכותיה. מצד עצם טבעה, תפיסה זו קשה ליישום שכן היא מחייבת תשומת לב לכמה משתנים. מי שמצדד כמתוך, בפעילות מעורבת לכתחילה - בגין התחשבות בנסיבות, ולא רק כאמצעי הדרוש, בגלל חולשת הדור, למשוך חניכים (היתר מעין זה כמובן טעון דיון נפרד אך אינו קשור למאמריך) הרי צריך לבדוק אותן נסיבות לאשורן, הן בקביעת מדיניות כוללת עבור תנועה שלמה והן ביישומה בסניף זה או אחר. מה רמת החניכים? באיזו מידה יש לחוש לקלות ראש? האם ועד כמה תורם מפגש במסגרת נוער מעורבת, יותר מאפשרויות אלטרנטיביות, לעיצוב יחסי אנוש בריאים ומכובדים לטווח ארוך? האם, בגלל אופיו ו/או מיקומו שונה סניף אחד מחבירו? והאם פעילות מעורבת במקום אחד עלולה להוות פריצות בהתחשב במקובל בהכרת אוחו מקום ואף אם נניח שהיא חיובית לחלוטין במקום אחד? על כל אלה צריך לתת את הדעת ולמצוא מענה תורני כנה.

אי לכך, אני מתנגד נמרצות לאכיפת מסגרת מעורבת על כל יחידה בתנועה. בלי להכנס לויכוח על מידת העצמאות של כל יחידה לעומת שליטה מרכזית, הרי יתכן שהמצב אמנם שונה במקומות או בגילאים שונים ואף הסובר שניתן כללית לראות מסגרת מעורבת כחיובית אינו יכול להתעלם מכך.

מה עוד, שבמישור הצניעות נר לרגלנו דברי הרמב"ם, "שדרכי האסור והמותר זולת דרכי המגונה והרצוי והאהוב"; וקביעה שפעילות מעורבת מותרת עדיין אינה מגדירתה בחברה כרצויה ואהובה.

מאידך, אינני מקבל את דעת הגורסים כי בכלל לא ניתן להעלות על הדעת היתר פעילות מעורבת. היתר כזה אמנם רחוק מלהיות ברור אך הוא בהחלט אפשרי.

בכל אופן אין לדחותו על הסף, ודלא עוד אלטרנטיבות מסוימות, פעילות כזו יכולה להיות פוריה ובונה מצד אחד, ומצד שני, ערובה טובה להרחקה לא רק מעבירה אלא מהרהורי עבירה. אך הרבה מאד תלוי באופי הפעילות, ברמת המשתתפים בה, ובתנאי וממדי המסגרת. ואת כל זה צריך לבחון היטב.

שורות אלו כשלעצמן לא נועדו לערוך בחינה זו, ויתכן שהמחפש תשובה חלקה, החלטית, וחד-משמעית ל"כשרות" הפעילות המעורבת יצא מאוכזב מקריאתן.

אך אין לדיין אלא מה שענינו רואות והצבתי את דעתי לפי מיטב ראייתי והבנתי. אקווה בכל אופן שקוויה העקרוניים והכלליים ברורים. למצדד בפעילות מעורבת, אף לכתחילה, יש על מה לסמוך, אך בסייגים ובתנאים מסוימים ותוך כדי זהירות חינוכית.

לבסוף, אציין שאם ברצונך להפיץ תגובתי זו אין לי התנגדות לכך אך זאת בתנאי שתופץ כמילותיה.

בברכת התורה והמצוות,

הרב אהרן ליכטנשטיין.